

Commissie werkgelegenheid en sociale zaken

2016/2061(INI)

9.12.2016

ADVIES

van de Commissie werkgelegenheid en sociale zaken

aan de Commissie rechten van de vrouw en gendergelijkheid

inzake de noodzaak van een EU-strategie tot beëindiging en preventie van de
genderpensioenkloof
(2016/2061(INI))

Rapporteur voor advies: Tania González Peñas (*)

(*) Procedure met medeverantwoordelijke commissies – Artikel 54 van het
Reglement

PA_NonLeg

SUGGESTIES

De Commissie werkgelegenheid en sociale zaken verzoekt de ten principale bevoegde Commissie rechten van de vrouw en gendergelijkheid onderstaande suggesties in haar ontwerpresolutie op te nemen:

- gezien de artikelen 22 en 25 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens,
- gezien algemene opmerking nr. 16 van het Comité inzake economische, sociale en culturele rechten van de Verenigde Naties over de gelijke rechten van mannen en vrouwen wat betreft de uitoefening van de economische, sociale en culturele rechten (artikel 3 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten) van 11 augustus 2005 (E/C. 12/2005), en algemene opmerking nr. 19 van het Comité inzake economische, sociale en culturele rechten van de Verenigde Naties over het recht op sociale zekerheid (artikel 9 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten) van 4 februari 2008 (E/C. 12/GC/19),
- gezien artikel 4, lid 2, artikel 4, lid 3, en de artikelen 12, 20 en 23 van het Europees Sociaal Handvest,
- gezien de conclusies van het Europees Comité voor Sociale Rechten van 5 december 2014 (XX-3/def/GRC/4/1/EN),
- gezien artikel 2 en artikel 3, lid 3, van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU), waarin het grondbeginsel van de gelijkheid van mannen en vrouwen is verankerd,
- gezien artikel 8 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) en artikel 23 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, waarin het beginsel van de gelijkheid van mannen en vrouwen is verankerd,
- gezien de artikelen 151 en 153 VWEU,
- gezien de in juni 2015 door de Raad Werkgelegenheid, Sociaal Beleid, Volksgezondheid en Consumentenbescherming aangenomen conclusies over gelijke inkomenskansen voor vrouwen en mannen: de pensioengenderkloof dichten,
- gezien artikel 34 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie,
- gezien het Europees pact voor gendergelijkheid (2011-2020) van de Raad van 7 maart 2011,
- gezien het "Strategisch engagement voor gendergelijkheid 2016-2019", en met name doelstelling 3.2 daarvan,
- gezien de studie van het Europees Parlement over de genderpensioenkloof: verschillen tussen moeders en vrouwen zonder kinderen (2016), en de studie van de Europese Commissie over de genderkloof inzake pensioenen in de EU (2013),
- gezien de artikelen 3 en 9 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten,

- A. overwegende dat de genderpensioenkloof in de EU voor 2014 geschat wordt op ongeveer 39 % en dat er tussen de lidstaten aanzienlijke verschillen bestaan, uiteenlopend van 3,7 % in Estland tot 48,8 % in Cyprus; overwegende dat het percentage oudere vrouwen dat risico loopt op armoede of sociale uitsluiting in 2014 20,2 % bedroeg, in vergelijking met 14,6 % voor mannen, en dat in 2050 het aantal mensen ouder dan 75 jaar dat risico loopt op armoede in de meeste lidstaten zou kunnen oplopen tot 30 %; overwegende dat vrouwen in 2015 voor hetzelfde werk gemiddeld per uur nog steeds 16 % minder verdienen dan mannen; overwegende dat de genderpensioenkloof er vaak toe leidt dat vrouwen lagere pensioenen ontvangen dan mannen en tot gevolg heeft dat vrouwen na hun pensionering een groter risico lopen op armoede; overwegende dat met name éénuoudergezinnen erg kwetsbaar zijn, aangezien zij 10 % uitmaken van alle huishoudens met ten laste komende kinderen en dat 50 % daarvan risico loopt op armoede of sociale uitsluiting, hetgeen twee keer zo veel is als het percentage voor de algehele bevolking;
- B. overwegende dat er tussen de lidstaten grote verschillen bestaan wat het percentage van de bevolking betreft dat een pensioen ontvangt – in 2012 in Cyprus 11 %, tegenover 25 % in België – en dat in landen als Spanje, Ierland en Malta slechts 10 % of minder van de vrouwen een pensioen krijgt;
- C. overwegende dat de verlagingen en bevriezingen van de pensioenen tot een hoger risico op armoede onder ouderen leiden, met name voor vrouwen; overwegende dat het percentage oudere vrouwen dat risico loopt op armoede of sociale uitsluiting in 2014 20,2 % bedroeg, in vergelijking met 14,6 % voor mannen, en dat in 2050 het aantal mensen ouder dan 75 jaar dat risico loopt op armoede in de meeste lidstaten zou kunnen oplopen tot 30 %;
- D. overwegende dat het inkomen van ouderen boven de 65 jaar 94 % bedraagt van het gemiddelde inkomen van de algehele bevolking; overwegende dat daarentegen ongeveer 22 % van de vrouwen boven de 65 jaar onder de armoederisicodrempel leeft;
- E. overwegende dat de toegang tot een waardig pensioen momenteel afhankelijk is van meerdere factoren, waaronder de inkomsten gedurende het hele leven, het type arbeidscontract, de duur van het dienstverband, de segregatie op de arbeidsmarkt, de deelname aan en toegang tot de arbeidsmarkt, loopbaanonderbrekingen vanwege zorgtaken of de levensverwachting, en dat deze factoren minder gunstig uitpakken voor vrouwen dan voor mannen;
- F. overwegende dat aan individuele rechten, in plaats van aan afgeleide rechten, gekoppelde pensioenen ieders economische onafhankelijkheid zouden kunnen helpen waarborgen, negatieve prikkels om niet aan de formele arbeidsmarkt deel te nemen zouden kunnen helpen verminderen en genderstereotypen zouden kunnen helpen tegengegaan;
- G. overwegende dat pensioenkredieten - voor zowel mannen, als vrouwen - in de vorm van een uitkering voor zorgtaken ten behoeve van kinderen of familielieden ertoe zouden kunnen bijdragen dat loopbaanonderbrekingen vanwege zorgtaken, opleiding of werkloosheid geen negatieve gevolgen hebben voor het pensioen, en dat het wenselijk is deze kredieten uit te breiden tot alle lidstaten en, daar waar ze reeds bestaan, te versterken;
- H. overwegende dat pensioenkredieten voor alle vormen van werk van nut zouden kunnen zijn voor alle werknemers, van werknemers in loondienst tot zelfstandigen;

- I. overwegende dat universele, op inwonerschap gebaseerde of forfaitaire, aan salarissen gekoppelde minimumpensioenen bijzonder gunstig lijken voor de gendergelijkheid, omdat het volledige basispensioen wordt uitbetaald ongeacht de eerdere arbeidsstatus en gezinsomstandigheden;
- J. overwegende dat veel mensen met een deeltijdcontract, hoofdzakelijk vrouwen (32 %, in vergelijking met 8,2 % van de mannen), niet zelf voor dergelijke contracten hebben gekozen, of ze zijn aangegaan met het oog op het combineren van werk en gezin en zorgtaken, en dat dit vaak een lager pensioen tot gevolg heeft;
- K. overwegende dat de onzekerheid en segregatie van de arbeidsmarkt belemmeringen zijn voor het verwezenlijken van de doelstellingen gelijkheid en sociale solidariteit voor ouderen;
- L. overwegende dat veel gezinnen door de hoge werkloosheidspercentages afhankelijk zijn geworden van een enkel gezinsinkomen, waarbij het ouderdomspensioen van de oudste gezinsleden, meestal de grootmoeders, vaak de enige bron van inkomsten is voor drie generaties;
- M. overwegende dat maatregelen gericht op het scheppen van meer hoogwaardige werkgelegenheid voor de groepen met de hoogste werkloosheidspercentages, zoals vrouwen, jongeren, mensen met een handicap, 55+-ers, langdurig werklozen of immigranten, zouden kunnen bijdragen aan de duurzaamheid van het pensioenstelsel en de afhankelijkheid van openbare stelsels zouden kunnen helpen terugdringen;
- N. overwegende dat de toenemende individuele verantwoordelijkheid voor spaarbeslissingen, die uiteenlopende risico's met zich meebrengen, ook betekent dat individuen duidelijk moeten worden geïnformeerd over de beschikbare opties en de daaraan verbonden risico's; overwegende dat de crisis heeft aangetoond dat particuliere pensioenfondsen afhankelijk zijn van de ontwikkelingen op de financiële markten, wat in veel gevallen een risico vormt voor de pensioenen van ouderen, die zich soms niet goed bewust zijn van wat deze fondsen inhouden; overwegende dat zowel vrouwen, als mannen, maar vooral vrouwen, kostenloos moeten worden ondersteund om hun financiële geletterdheid te verbeteren, zodat zij gefundeerde beslissingen kunnen nemen over dit almaar complexer wordende vraagstuk;
- O. overwegende dat er noch vooraf, noch achteraf gendereffectbeoordelingen zijn uitgevoerd van de pensioenhervormingen in het Witboek over pensioenen van de Commissie van 2012; overwegende dat hieruit blijkt dat de Unie tekortschiet in de daadwerkelijke waarborging van gendergelijkheid op alle beleidsvlakken;
- P. overwegende dat vakbonden en collectieve onderhandelingen bij het waarborgen van de bescherming van de rechten van ouderen een cruciale rol kunnen spelen;
- Q. overwegende dat de uitoefening van het recht op een waardige oude dag gebaat zou zijn bij meer investeringen in openbare gezondheidszorg voor iedereen, een openbaar netwerk van sociale diensten en kwalitatief hoogwaardige infrastructuur voor hulpbehoevenden;
- R. overwegende dat in artikel 4, lid 1, van het Europees Sociaal Handvest over het recht op billijke beloning staat dat de partijen zich, teneinde de doeltreffende uitoefening van het

recht op een billijke beloning te waarborgen, verbinden tot de erkenning van het recht van werknemers op een beloning die hun en hun gezin een behoorlijke levensstandaard verschaft; overwegende dat in de conclusies van 5 december 2014 van het Europees Comité voor Sociale Rechten (XX-3/def/GRC/4/1/EN) staat dat de beloning, om een behoorlijke levensstandaard in de zin van artikel 4, lid 1, van het Handvest van 1961 te kunnen waarborgen, hoger moet zijn dan de minimumdrempel, die is vastgesteld op 60 % van het gemiddelde nettosalaris;

- S. overwegende dat in artikel 151 VWEU is vastgelegd dat de EU ten doel heeft een adequate sociale bescherming te waarborgen; overwegende dat de EU de lidstaten in dit verband moet ondersteunen met aanbevelingen voor de bescherming van ouderen die op grond van hun leeftijd of persoonlijke situatie recht hebben op een pensioen;
 - T. overwegende dat de recente hervormingen van de pensioenstelsels in de lidstaten hebben gezorgd voor: verhoging van de pensioenleeftijd, verlaging van de indexeringsniveaus voor de actualisering van de stelsels, wijzigingen ten aanzien van de premies, zoals verlenging van de duur en de continuïteit van de perioden waarover premie moet worden betaald om in aanmerking te komen voor een pensioenuitkering, vergroting van de rol van particuliere pensioenstelsels, en een verdieping van de genderpensioenkloof;
 - U. overwegende dat het verschil in arbeidsparticipatie tussen mannen en vrouwen, de salariskloof tussen mannen en vrouwen en de daaraan gerelateerde genderpensioenkloof, alsook het feit dat vrouwen vaker dan mannen te maken hebben met onzeker werk¹, en onvrijwillig deeltijdwerk en loopbaanonderbrekingen om voor kinderen of andere hulpbehoevenden te zorgen, ertoe bijdragen dat vrouwen in grote mate door armoede getroffen (dreigen te) worden;
 - V. overwegende dat de Europese Unie op het gebied van pensioenen vooral een ondersteunende bevoegdheid heeft, met name op grond van artikel 153 VWEU;
1. benadrukt dat gendergelijkheid op alle gebieden moet worden gewaarborgd; benadrukt dat het verhogen van de arbeidsparticipatie van vrouwen een essentiële voorwaarde is voor het dichteren van de genderpensioenkloof, die het gevolg is van de zich opstapelende nadelen waarmee vrouwen op de arbeidsmarkt gedurende hun leven worden geconfronteerd; erkent in dit verband tevens dat de toegang van vrouwen tot de arbeidsmarkt, met kwalitatief hoogwaardig werk, ondersteuning van loopbaanontwikkeling, een verbeterd evenwicht tussen werk en privéleven voor zowel mannen, als vrouwen, en de aanpak van gendersegregatie in het onderwijs en op de arbeidsmarkt een essentiële rol spelen bij het voorkomen en verkleinen van de genderpensioenkloof; stelt verder vast dat vandaag de dag meer en beter opgeleide jonge vrouwen zich op de arbeidsmarkt begeven;
 2. herinnert aan de belangrijke van de sociale partners bij de discussies over vraagstukken betreffende het minimumloon, met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel; benadrukt dat vakbonden en collectieve onderhandelingen een belangrijke rol spelen bij het waarborgen van de toegang van ouderen tot overheidspensioenen, in overeenstemming met de beginselen van solidariteit tussen de generaties en gendergelijkheid; onderstreept

¹ Resolutie van het Europees Parlement van 19 oktober 2010 over vrouwen in onzeker dienstverband, PB C 70E van 8.3.2012, blz. 1.

dat het belangrijk is vakbonden te betrekken bij politieke besluiten die een wijziging inhouden van significante wettelijke aspecten van de voorwaarden om in aanmerking te komen voor een pensioen; verzoekt de EU en de lidstaten om, in samenwerking met de sociale partners en gendergelijkheidsorganisaties, beleidsmaatregelen te ontwikkelen en toe te passen om de salariskloof tussen mannen en vrouwen te dichten; verzoekt de lidstaten te overwegen om in aanvulling hierop periodiek de salarissen in kaart te brengen;

3. betreurt het dat de genderpensioenkloof in de EU 39 % bedraagt en dus meer dan twee keer zo groot is als de salariskloof tussen mannen en vrouwen (van 16 %), wat een afspiegeling is van de levenslange gevolgen en effecten van de ongelijkheid op de arbeidsmarkt op de rechten van vrouwen, alsook van de verschillen op de gebieden loopbaanontwikkeling en zorgtaken; herinnert eraan dat, overeenkomstig artikel 157 VWEU, de lidstaten er zorg voor moeten dragen dat het beginsel van gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke werknemers voor gelijke of gelijkwaardige arbeid wordt toegepast, en dat de implementatie en bevordering van dit beginsel een *conditio sine qua non* is voor het verkleinen van de salaris- en pensioenkloof tussen mannen en vrouwen, en voor het elimineren van het risico op armoede; verzoekt de lidstaten en de Commissie stappen te ondernemen om alle vormen van meervoudige discriminatie op basis van gender te bestrijden, om de toepassing van de beginselen van non-discriminatie en gelijkheid op de arbeidsmarkt en bij de toegang tot arbeid te verzekeren, en - in het bijzonder - om socialebeschermingsmaatregelen te treffen om ervoor te zorgen dat het salaris en de socialezekerheidsrechten van vrouwen, met inbegrip van pensioenen, gelijk zijn aan die van mannen met dezelfde of een gelijkwaardige baan; verzoekt de lidstaten adequate maatregelen vast te stellen om de schending van het beginsel van gelijke beloning voor gelijke of gelijkwaardige arbeid tegen te gaan; is van oordeel dat gendergelijkheid, door het sociaal en economisch welzijn te verbeteren, niet alleen vrouwen maar ook de samenleving als geheel ten goede komt;
4. betreurt het dat in veel lidstaten onvoldoende betaalbare en hoogwaardige kinderopvang en langdurige zorg beschikbaar is, en dat veel vrouwen gedwongen zijn korter te werken om voor kinderen, mensen met een handicap en andere hulpbehoevenden te zorgen; benadrukt dat ervoor moet worden gezorgd dat vrouwen en mannen gelijk verdienen en in gelijke mate zorgtaken waarnemen door genderongelijkheden op het vlak van betaald en onbetaald werk weg te werken en een gelijke verdeling van verantwoordelijkheden, kosten en zorg te bevorderen; wijst er in dit verband op dat de universele toegang tot hoogwaardige (sociale) diensten van algemeen belang moet worden gewaarborgd en dat er concrete voorstellen nodig zijn om een beter evenwicht tussen werk en privéleven te bevorderen;
5. benadrukt het feit dat de genderpensioenkloof een complex fenomeen is, dat verder reikt dan de structuren van pensioenstelsels; benadrukt het feit dat de tekortschietende tenuitvoerlegging van de doelstellingen van Barcelona inzake structuren voor kinderopvang de mogelijkheden van vrouwen met betrekking tot volledige arbeidskansen sterk vermindert en zo bijdraagt tot ongelijkheden op het gebied van pensioen; verzoekt de Commissie en de lidstaten de doelstellingen van Barcelona ten laatste in 2020 te verwezenlijken, en hierbij voor een doeltreffende aanpak te kiezen, het kwaliteitskader 2014 voor onderwijs en opvang voor jonge kinderen te onderschrijven, aandacht te besteden aan de onderliggende oorzaken van de genderpensioenkloof door de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen te ondersteunen, te investeren in betaalbare en

toegankelijke kwalitatief hoogwaardig zorgstelsels voor kinderen, ouderen en hulpbehoevenden, en bij de berekening van socialebeschermingsrechten rekening te houden met zorgperioden;

6. merkt op dat het pensioenbeleid moet worden gecombineerd met adequaat beleid voor de arbeidsmarkt en actief ouder worden, teneinde de salaris- en pensioenkloof tussen mannen en vrouwen te verkleinen; benadrukt in dit verband de kwetsbare positie van vrouwen die tot een raciale, etnische, religieuze of taalkundige minderheidsgroep behoren; benadrukt het belang van het bestrijden van genderstereotypen op de arbeidsmarkt; verzoekt de lidstaten Richtlijn 2006/54/EG volledig ten uitvoer te leggen middels een verplichte vereiste voor bedrijven om maatregelen inzake gendergelijkheid te ontwikkelen, teneinde discriminatie bij opleidingen en de integratie van vrouwen op de arbeidsmarkt te voorkomen, met inbegrip van acties op het gebied van desegregatie, de ontwikkeling van betalingssystemen en maatregelen om de loopbanen van vrouwen te ondersteunen; verzoekt de lidstaten uitvoering te geven aan de aanbevelingen van de Commissie inzake loontransparantie, genderneutrale functieomschrijvingen en classificaties, en de omkering van de bewijslast bij het aanvechten van genderdiscriminatie op het werk;
7. betreurt het dat loopbanen vanwege tijdelijk werk, de toename van onvrijwillige tijdelijke contracten, beperkte dienstverbanden of werkloosheid steeds onregelmatiger en onzekerder worden; wijst erop dat vrouwen het vaker dan mannen financieel moeilijk hebben omdat zij over het algemeen onderbroken loopbanen hebben, alsook vaker moeilijkheden ondervinden om zowel in particuliere, als openbare pensioenstelsels voldoende bijdragen op te bouwen als gevolg van een geringere arbeidsparticipatie, de salariskloof, loopbaanonderbrekingen, de prevalentie van deeltijdbanen, arbeidsmarktsegregatie en atypische contracten, het verrichten van onbetaalde zorgtaken, en uitsluiting van de arbeidsmarkt gedurende langere perioden in hun leven; benadrukt dat de strijd moeten worden aangeboden met indirecte discriminatie in pensioenregelingen, niet alleen in bedrijfspensioenregelingen, maar ook in verband met praktijken die worden gehanteerd in wettelijke pensioenregelingen; roept er met klem toe op aandacht te besteden aan de noodzaak om de salariskloof en arbeidsmarktsegregatie tussen mannen en vrouwen in de sectoren met lage lonen aan te pakken; is van oordeel dat vooral het optrekken van de salarissen in de lagelonensectoren, waar vrouwen in de meerderheid zijn, hiervoor een geschikt instrument is; verzoekt de lidstaten maatregelen te nemen die bewerkstelligen dat atypische werknemers dezelfde pensioendekking hebben als andere werkkenden;
8. wijst er nogmaals op dat een fatsoenlijk pensioeninkomen van essentieel belang is in de strijd tegen armoede onder ouderen; benadrukt dat armoede onder vrouwen wordt veroorzaakt door meerdere factoren, waaronder de salariskloof tussen mannen en vrouwen, de pensioenkloof, zorgtaken en daarmee samenhangende onderbrekingen, alsook ontoereikende steunregelingen en belastingstelsels waardoor huishoudens van alleenstaande moeders worden getroffen; verzoekt de lidstaten te garanderen dat deeltijdwerkers, werknemers met onregelmatige dienstverbanden, meewerkende echtgenoten en werknemers die hun loopbaan hebben onderbroken of in bepaalde perioden minder uren hebben gewerkt, recht hebben op een fatsoenlijke pensioenregeling zonder welke vorm van discriminatie dan ook;
9. stelt vast dat bij bedrijfsregelingen voor ouderdomspensioenen in toenemende mate

verzekeringsbeginselen worden gehanteerd en dat dit aanleiding kan geven tot veel ongelijkheid op het vlak van sociale bescherming¹; beklemtoont dat het Hof van Justitie van de Europese Unie duidelijk heeft gemaakt dat bedrijfspensioenregelingen als salaris moeten worden beschouwd en dat het beginsel van gelijke behandeling derhalve ook op deze regelingen van toepassing is;

10. wijst erop dat de overgang naar een uit meerdere pijlers bestaand pensioenstelsel meer genderongelijkheid op het gebied van pensioenen tot gevolg heeft²; is van oordeel dat de eerste van de drie pensioenpijlers de kern van de nationale pensioenstelsels moet blijven en bevorderd moet worden om de ongelijkheden op het gebied van pensioenen, met name die op grond van gender, te bestrijden; vindt daarnaast dat particuliere pensioenstelsel een vrijwillige optie moeten blijven; wijst erop dat de genderpensioenkloof in de eerste pijler het kleinst is en dat de onder deze pijler vallende regelingen de meest inclusieve, wat herverdeling betreft eerlijkste en zelfs meest kosteneffectieve manier zijn gebleken om armoede onder ouderen te bestrijden; verzoekt de Commissie en de lidstaten de openbare pensioenstelsels te versterken ten opzichte van andere stelsels, die de genderpensioenkloof verder zouden kunnen vergroten;
11. beklemtoont dat iedereen recht heeft op een overheidspensioen, en herinnert aan artikel 25 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, waarin het recht van ouderen op een waardig en onafhankelijk bestaan is vastgelegd, en aan artikel 34 van hetzelfde Handvest betreffende het recht op toegang tot socialezekerheidsvoorzieningen en sociale diensten die bescherming waarborgen in geval van moederschap, ziekte, arbeidsongevallen, invaliditeit, afhankelijkheid van langdurige zorg, ouderdom of ontslag; wijst op het belang van de openbare, via een omslagsysteem gefinancierde socialezekerheidsstelsels als belangrijke bouwsteen voor een toereikende ouderdomsvoorziening;
12. wijst erop dat de demografische veranderingen niet mogen worden aangegrepen als reden voor de afbraak van sociale rechten en uitkeringen;
13. benadrukt de belangrijke rol die overlevingspensioenen vervullen bij het beschermen van vele oudere vrouwen tegen armoede en sociale uitsluiting, waarop zij een hoger risico lopen dan oudere mannen; verzoekt de lidstaten hun overlevingspensioenstelsels, met inbegrip van weduwenpensioenen, waar nodig te hervormen zodat ongetrouwde vrouwen niet worden benadeeld; verzoekt de lidstaten, met steun van de Commissie, in het licht van de hoge percentages echtscheidingen en ongehuwde stellen onderzoek te doen naar de effecten van de verschillende stelsels voor overlevingspensioenen op armoede en sociale uitsluiting onder oudere vrouwen, en na te denken over wettelijke regelingen die bij scheidingen gedeelde pensioenrechten waarborgen;
14. herhaalt zijn verzoek aan de lidstaten om via het arbeidsrecht en de socialezekerheidswetgeving zorgkredieten in te voeren of, daar waar deze reeds bestaan, te versterken voor vrouwen en mannen, in de vorm van gelijkwaardige perioden voor het

¹ http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/conference_sept_2011/dgjustice_oldagepensionspublication3march2011_en.pdf.

² Europees Parlement, Beleidsondersteunende afdeling C, Rechten van de burger en Constitutionele Zaken (Ludovici: 2016) 'The gender pension gap: differences between mothers and women without children', <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>.

opbouwen van pensioenrechten, met als doel mensen die hun loopbaan onderbreken om informele zorg te verstrekken aan een hulpbehoevende of een gezinslid, ongeacht de gezins- of huwelijksstatus, te beschermen; herinnert aan zijn verzoek aan de Commissie een voorstel te presenteren voor een richtlijn inzake zorgverlof en daarin te voorzien in passende beloning en sociale bescherming voor zorgverleners, en goede praktijken vast te stellen op het gebied van het ontwerp van pensioenkredieten in alle lidstaten, met als doel dit instrument te moderniseren en uit te breiden tot de gehele EU, en zo de pensioenkloof tussen mannen en vrouwen te verkleinen;

15. verzoek de lidstaten om, wanneer niet aan de voorwaarden voor een wettelijke pensioenregeling wordt voldaan, een adequaat algemeen minimumpensioen aan te bieden dat losstaat van de loopbaan van de ontvanger ervan, en ervoor te zorgen dat bij de berekening van de pensioenrechten van de betrokken personen rekening wordt gehouden met de loopbaanonderbrekingen met het oog op het verrichten van zorgtaken voor gezinsleden; beklemtoont dat het erg belangrijk is over te stappen op individuele, in plaats van afgeleide, pensioenrechten en sociale uitkeringen, teneinde situaties van afhankelijkheid binnen gezinnen te voorkomen; verzoekt de lidstaten met klem op huishoudens gebaseerde modellen en dienovereenkomstige socialezekerheidsrechten te vervangen, teneinde individuele rechten te waarborgen en de afhankelijkheid van een partner of de staat te doorbreken; benadrukt dat tegelijkertijd voor een passende verhouding tussen het algemene minimumpensioen en het pensioen dat voortvloeit uit het beroepsleven moet worden gezorgd;
16. verzoekt de Commissie een grondige analyse uit te voeren van de beste praktijken om de lidstaten bij te staan bij de berekening van dergelijke minimumpensioenen;
17. vindt het uitermate zorgwekkend dat de huidige bevrozing en verlaging van de pensioenen in sommige lidstaten de mensen met deeltijdbanen of onderbroken loopbanen, of met een klein inkomen, het hardst treffen; betreurt dat het hierbij vooral om vrouwen gaat; onderstreept dat deze maatregelen tot indirecte discriminatie bij het recht op sociale zekerheid hebben geleid; verzoekt de Commissie en de lidstaten ervoor te zorgen dat zowel mannen, als vrouwen de mogelijkheid hebben volledige tijdvakken van bijdragebetaling te vervullen en recht op een volledig pensioen hebben, om de pensioenkloof te dichten door genderdiscriminatie op de arbeidsmarkt te bestrijden, onderwijs en loopbaanplanning aan te passen, voor een beter evenwicht tussen werk en privé te zorgen, en meer te investeren in kinder- en ouderenzorg; vindt het ook belangrijk goede regelgeving inzake gezondheid en veiligheid op het werk vast te stellen die rekening houdt met gendergerelateerde beroeps- en psychosociale risico's, investeringen te doen in openbare diensten voor arbeidsvoorziening die vrouwen van alle leeftijden kunnen begeleiden bij het zoeken naar een baan, en flexibele regels in te voeren voor de overgang van werk naar pensioen;
18. meent dat het economisch, sociaal en werkgelegenheidsbeleid moet worden gewijzigd, door in te zetten op meer investeringen en hogere lonen, teneinde economische groei in sociaal nuttige, milieuvriendelijke en werkgelegenheidsbevorderende activiteiten te genereren, met als doel de economische en werkgelegenheids crisis te overwinnen;
19. herinnert eraan dat veel gezinnen als gevolg van de hoge werkloosheid en de effecten van de financieel-economische crisis nu afhankelijk zijn van één inkomen, vaak het

ouderdomspensioen; is van oordeel dat een humane samenleving op het beginsel van solidariteit tussen de generaties moet berusten; definieert intergenerationele rechtvaardigheid als de gelijkmatige verdeling van baten en lasten over generaties; is van mening dat een werkbare samenwerking tussen generaties gebaseerd moet zijn op solidariteit en wederzijds respect, gedeelde verantwoordelijkheid en de bereidheid elkaar te ondersteunen, waarbij de lidstaten wanneer puntje bij paaltje komt de eindverantwoordelijkheid dragen;

20. onderstreept dat het subsidiariteitsbeginsel ook bij pensioenkwesities strikt moet worden toegepast;
21. roept de lidstaten op meer te investeren in diensten voor kinderen; verzoekt de lidstaten voor voldoende betaalbare, passende en kwalitatief hoogwaardige overheidsdiensten te zorgen; waarschuwt voor de risico's voor gendergelijkheid van de verschuiving van socialezekerheidspensioenen naar particuliere, kapitaalgedekte pensioenen, aangezien particuliere pensioenen gebaseerd zijn op individuele bijdragen en geen regelingen omvatten voor de vergoeding voor tijd die wordt besteed aan de zorg voor kinderen en andere hulpbehoevende familieleden, of voor perioden van werkloosheid, ziekteverlof of invaliditeit; wijst erop dat hervormingen van de pensioenstelsels die sociale uitkeringen aan groei en aan de situatie op de arbeidsmarkt en de financiële markten koppelen, de nadruk uitsluitend op macro-economische aspecten leggen maar niet op het sociale doel van pensioenen;
22. beklemtoont dat de houdbaarheid van de pensioenstelsels kan worden verbeterd door te voorzien in gelijke toegang tot alle pensioenpijlers voor vrouwen; moedigt de lidstaten in dit verband aan bewustmakings- en voorlichtingscampagnes op te zetten om de toegang van vrouwen tot pensioenen van de tweede en derde pijler te bevorderen en te vergemakkelijken, met name in door vrouwen beheerste sectoren, waar er mogelijk weinig gebruik van wordt gemaakt;
23. beklemtoont dat de pensioenstelsels houdbaar kunnen worden gemaakt als prioriteit wordt verleend aan het versterken van de socialezekerheidsstelsels en het onverbiddelijk bestrijden van fraude en belastingontwijking door ondernemingen;
24. onderstreept dat in het kader van de houdbaarheid van de pensioenstelsels rekening moet worden gehouden met de uitdagingen van demografische ontwikkelingen, vergrijzing, geboortecijfers en de verhouding tussen economisch actieven en personen met de pensioengerechtigde leeftijd, van wie de situatie nauw samenhangt met het aantal arbeidsjaren en de betaalde premies;
25. onderstreept dat ook de verschillen in de gemiddelde levensverwachting van mannen en vrouwen direct of indirect kunnen leiden tot ongunstige situaties op het vlak van uitkeringen, met name pensioenen; neemt er nota van dat de lidstaten steeds vaker wordt verzocht om de pensioenleeftijd geleidelijk te verhogen, hetgeen generatievernieuwing en een goed evenwicht tussen privéleven en arbeidsleven onmogelijk maakt, vooral omdat laagbetaald werk dikwijls juist door vrouwen wordt verricht; verzoekt de Commissie en de lidstaten voor mannen en vrouwen identieke levenslange tarieven in te voeren voor pensioenregelingen en zorgkredieten, alsook voor afgeleide uitkeringen, zodat vrouwen voor gelijke bijdragen gelijke pensioenannuïteiten kunnen krijgen, ook al hebben zij een langere levensverwachting dan mannen, en teneinde ervoor te zorgen dat de

levensverwachting van vrouwen niet als voorwendsel wordt gebruikt voor discriminatie, in het bijzonder bij de berekening van pensioenen; stelt vast dat het gebruik van de houdbaarheidsfactor, met koppeling van de pensioentrends aan de levensverwachting en de vergrijzing, waardoor de financiële druk op de openbare socialezekerheidsstelsels zou kunnen toenemen, kan worden vermeden door - onder andere - economisch beleid te hanteren dat ontwikkeling en werkgelegenheid stimuleert via nieuwe openbare investeringen en een betere herverdeling van inkomen;

26. verzoekt de lidstaten, teneinde de sociale zekerheid met het oog op de toenemende levensverwachting in de EU houdbaar te houden, met spoed de nodige structurele wijzigingen in de pensioenstelsels door te voeren;
27. vraagt de lidstaten de obstakels voor de toegang tot een adequaat pensioen voor mensen met onderbroken loopbanen (meestal vrouwen), zoals de verhoging van het minimumaantal jaren waarin premies moeten zijn betaald om voor pensioenrechten in aanmerking te komen of de koppeling van de pensioenprestaties aan de gedurende het hele leven betaalde bijdragen, te elimineren;
28. spoort de Commissie ertoe aan dringend maatregelen te treffen om de factoren die de toegang tot een waardig pensioen belemmeren, en die met name vrouwen, jongeren en migranten treffen, te elimineren;
29. wijst erop dat het Comité inzake economische, sociale en culturele rechten van de Verenigde Naties in zijn algemene opmerking nr. 16 (2005) over de gelijke rechten van mannen en vrouwen wat betreft de uitoefening van de economische, sociale en culturele rechten de vereisten van artikel 3 heeft vastgesteld in conjunctie met artikel 9 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, met inbegrip van het vereiste dat de verplichte pensioenleeftijd voor mannen en vrouwen gelijk moet worden getrokken, en dat moet worden gewaarborgd dat vrouwen dezelfde uitkeringen krijgen van pensioenstelsels, of deze nu openbaar of particulier zijn;
30. wijst erop dat de genderpensioenkloof voortvloeit uit diverse factoren, en verzoekt de lidstaten en de Commissie voort te gaan met het onderzoek naar deze kloof en met het verzamelen van vergelijkbare gegevens, teneinde beleidsmaatregelen voor te stellen op basis van betere informatie; verzoekt de Commissie en de lidstaten invulling te geven aan de conclusies van de Raad van 18 juni 2015 getiteld 'Equal income opportunities for women and men: closing the gender gap in pensions', met inbegrip van het verzoek om bij de berekening van socialebeschermingsrechten rekening te houden met zorgperioden, te investeren in toegankelijke en betaalbare zorgstelsels, indicatoren voor de genderpensioenkloof te ontwikkelen en verder onderzoek naar de oorzaken ervan te bevorderen;
31. verzoekt de lidstaten respectvolle maatregelen ter voorkoming van armoede in te voeren voor werknemers wier gezondheid het niet toelaat om tot de wettelijke pensioenleeftijd door te werken; is van oordeel dat de regelingen voor vervroegd pensioen voor werknemers die aan zware of risicovolle arbeidsomstandigheden worden blootgesteld, moeten worden gehandhaafd; is van mening dat het verhogen van de arbeidsparticipatie door middel van hoogwaardige banen ertoe kan bijdragen dat de toekomstige toename van het aantal mensen dat niet tot de pensioenleeftijd kan doorwerken aanzienlijk wordt beperkt, ter verlichting van de financiële belasting als gevolg van de vergrijzing;

32. is zeer bezorgd over de impact van de door bezuinigingen ingegeven landenspecifieke aanbevelingen inzake pensioenregelingen en hun houdbaarheid, en de toegang tot op bijdragen stoelende pensioenen in een toenemend aantal lidstaten, alsook over de negatieve effecten van de landenspecifieke aanbevelingen op de inkomensniveaus en sociale overdrachten die nodig zijn om armoede en sociale uitsluiting uit te bannen;
33. vraagt de Commissie gedetailleerd in kaart te brengen welke effecten de landenspecifieke aanbevelingen en het Witboek van 2012 inzake pensioenen, gericht op het aanpakken van de oorzaken van genderpensioenkloof, hebben op de meest kwetsbare groepen, en op vrouwen in het bijzonder, alsook een formele indicator voor de genderpensioenkloof te ontwikkelen en voor stelselmatig toezicht te zorgen; dringt aan op passende evaluaties en gendereffectbeoordelingen van de tot op heden gedane aanbevelingen c.q. genomen maatregelen; verzoekt de Commissie aan de scorebordindicatoren een indicator voor de genderpensioenkloof toe te voegen, en voor ondersteuning te zorgen van de ontwikkeling van naar gender uitgesplitste statistieken en onderzoek, teneinde het toezicht op en de evaluatie van de effecten van pensioenhervormingen op de welvaart en het welzijn van vrouwen te versterken;
34. verzoekt de Commissie in haar landenspecifieke aanbevelingen ten aanzien van de hervorming van de nationale pensioenstelsels concrete aanbevelingen te doen wat betreft de noodzaak maatregelen te nemen voor de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen, de combinatie van werk en privéleven, een evenwichtige taakverdeling tussen mannen en vrouwen op het vlak van het huishouden en de zorg voor kinderen en hulpbehoevenden, en het ontwerp van openbare pensioenstelsels en de regulering van particuliere en bedrijfsstelsels, teneinde de genderloon- en pensioenkloof te verkleinen;
35. vraagt de lidstaten meer en betere gegevens over gendergerelateerde onevenwichtigheden te verzamelen, teneinde het probleem beter te kunnen doorgronden en vervolgens geschikte oplossingen te kunnen ontwikkelen; verzoekt de Commissie de lidstaten bij het verzamelen van deze gegevens in die zin te ondersteunen dat zij in EU-verband vergelijkbaar zijn; verzoekt de lidstaten hun pensioenstelsels en de reeds geïmplementeerde hervormingen te ontdoen van die elementen die tot meer onevenwichtigheden (en met name gendergerelateerde onevenwichtigheden, zoals de huidige genderpensioenkloof) bij pensioenen leiden, rekening te houden met de gendereffecten van eventuele verdere pensioenhervormingen en maatregelen te nemen voor het elimineren van de discriminatie in kwestie; benadrukt dat beleidswijzigingen op het vlak van pensioenen altijd moeten worden beoordeeld aan de hand van het effect ervan op de genderkloof, door middel van specifieke analyses waarbij de gevolgen van de voorgestelde wijzigingen voor vrouwen en mannen tegen elkaar worden afgezet, hetgeen een essentieel onderdeel moet vormen van de planning, het ontwerp, de tenuitvoerlegging en de evaluatie van overheidsbeleid;
36. spoort de Commissie en de lidstaten ertoe aan de regelingen voor moederschap en vaderschap te herzien, en deze om te vormen tot ouderschapsregelingen die de ouders zelf kunnen invullen, waarbij de zorg voor de kinderen niet meer uitsluitend op één van beide ouders – in de praktijk meestal de moeder – rust; merkt echter op dat dergelijke regelingen niet in de plaats mogen komen van exclusieve verlofregelingen voor vaders en moeders, die naast elkaar moeten worden gehandhaafd;

37. benadrukt het belang van lokale en regionale instanties op het vlak van sociale zekerheid en sociale diensten; verzoekt de Commissie en de lidstaten beleidsmakers, bedrijven en het maatschappelijk middenveld bewuster te maken van de algemene pensioengenderkloof, alsook te zorgen voor op maat gesneden financiële geletterdheid, informatie en advies voor vrouwen én mannen, maar vooral vrouwen, om hen te helpen de juiste investeringsbesluiten te nemen; merkt op dat de gendergerelateerde pensioenkloof tot dusver weinig aandacht heeft gekregen in het publieke debat; verzoekt de Commissie en de lidstaten voorlichtingscampagnes te voeren en de pensioen kennis onder vrouwen en mannen voortdurend te verbeteren; spoort de Commissie ertoe aan voldoende middelen uit te trekken voor de tenuitvoerlegging van een EU-strategie tot beëindiging en preventie van de genderpensioenkloof.

**UITSLAG VAN DE EINDSTEMMING
IN DE MEDEADVISERENDE COMMISSIE**

Datum goedkeuring	8.12.2016
Uitslag eindstemming	+: 26 -: 21 0: 5
Bij de eindstemming aanwezige leden	Laura Agea, Brando Benifei, Mara Bizzotto, Enrique Calvet Chambon, David Casa, Ole Christensen, Martina Dlabajová, Elena Gentile, Czesław Hoc, Agnes Jongerius, Rina Ronja Kari, Jan Keller, Adam Kósa, Agnieszka Kozłowska-Rajewicz, Jean Lambert, Patrick Le Hyaric, Jeroen Lenaers, Verónica Lope Fontagné, Javi López, Thomas Mann, Dominique Martin, Anthea McIntyre, Joëlle Mélin, João Pimenta Lopes, Georgi Pirinski, Marek Plura, Terry Reintke, Sofia Ribeiro, Maria João Rodrigues, Claude Rolin, Anne Sander, Sven Schulze, Romana Tomc, Yana Toom, Ulrike Trebesius, Marita Ulvskog, Renate Weber, Jana Žitňanská
Bij de eindstemming aanwezige vaste plaatsvervangers	Daniela Aiuto, Georges Bach, Deirdre Clune, Karima Delli, Tania González Peñas, Edouard Martin, Alex Mayer, Joachim Schuster, Tom Vandenkendelaere, Flavio Zanonato, Gabriele Zimmer
Bij de eindstemming aanwezige plaatsvervangers (art. 200, lid 2)	John Stuart Agnew, Adam Gierek, Hannu Takkula